

181 dečki, skupaj 6357 delavcev. Vsa podjetja so vzdrževala 74 plavžev, katerih je stalo v aktivnosti 50 skozi 2369 tednov (t. j. dan in noč). V teh podjetjih se je produciralo 8791, 318 meterskih stotov čistega železa v vrednosti 70,947.218 K ter 1,210.749 met. stotov vlitiga železa v vrednosti 11,356.787 kron, — vsa produkcija surovega železa je torej bilo 10,002.067 meterskih stotov v vrednosti 82,304.005 K. Srednja cena je bila za meterski stot surovega neizdelanega železa 8 kron 7 vin. in za surovo vlito železo 9 kron 38 vin. meterski stot.

Za vso produkcijo surovega železa je bilo potrebno 30,839.137 meterskih stotov železne rude, v vrednosti 29,558.890 kron in 196.302 meterska stota manganove rude v vrednosti 951.257 kron, skupaj torej 21,035.439 meterskih stotov rude v vrednosti 30,510.147 kron.

Mej dobljenimi množinami železa je bilo 15,584.181 meterskih stotov ali 74,78 % avstrijskih rud v vrednosti 18,865.686 kron in 5,254.956 meterskih stotov inozemskih rud v vrednosti 10,693.204 krone. Inozemskih rud se je uvozilo največ iz Ogrskega in sicer: 3,061.024 meterskih stotov v vrednost 5,083.811 K, 838.578 met. stotov rude v vrednosti 2,546.413 kron iz Švedskega in 653.333 met. stotov za 1,176.541 kron iz Grškega. Ostalo se je uvozilo iz Bosne, Španije, Bavarske itd.

Kuriva se je za izdelovanje te množine železa potrebovalo 10,370.840 met. stotov. Koksa 705.223 kubičnih metrov ali 18,765 meterskih stotov lesenega oglja, 125.889 meterskih stotov rujavega premoga in 19 metrov drva, skupaj za vrednost 37,556.409 kron.

Jako zanimivo je gibanje v železni produkciji v posameznih kronovinah naše monarhije. Na Češkem se je ta produkcija od lani nasproti 1899 pomnožila za 6,3 % jednako tudi na Solnograškem in Tirolskem. Padla pa je produkcija in sicer na Šleskem za 22,2 %, na Koroškem 21,6 %, na Nižjeavstrijskem 19 % in jednako tudi na Kranjskem, v Trstu (Škedenj) in na Moravskem. Premogovnikov je bilo v aktivnosti lansko leto v Avstriji 808, manj 23 od prejšnjega leta 1899. Vsega premoga se je pridelalo 215,399.174 meterskih stotov; (rujavega za 112,633.477 kron v povprečni ceni 52 kron 66 vin. za meterski stot, vse drugo je antracit, lignit in črni premog). Od te množine pripada 6,983.831 meterskih stotov na erarske t. j. državne premogovnike in 208,415.243 meterskih stotov na privatna podjetja.

Premogovnikov na kameni premog je 328, od katerih je aktivnih le 148. Pri vseh premogovnikih je bilo v delu 67.461 delavcev, kjer se je nabavilo vsega skupaj 12,279.183 meterskih stotov v vrednosti 22,738.849 kron v povprečni ceni 85 kron 18 vin. meterskih stotov. Vsega skupaj na premogu in železu se je produciralo za 2334 milijonov kron, torej za 251 milijonov kron več nego leta 1899.

V primeri s produkcijo železa in premoga se je drugih rudnin razmerno le jako malo dobilo, tako da se zamore reči: zlata, srebra, bakra, zinka, svinca, antimona itd. se je nabavilo le kakih 12 % mimo premogove in železne produkcije. Gori omenjene statistične številke pa kažejo, da je Avstrija glede rudništva vendar-le na 4 stopinji mej državami.

Obrtnijske raznoterosti.

Kranjska obrtna družba. Odkar je umrl baron Born pristopil tej družbi in se je zgradila velika tovarna na Savi pri Jesenicah, se je družbina kupčija močno razvila in bi se bila tudi še bolj razširila, da ni bilo ovire v železarskem kartelu. Ko se je kartel razbil in so se začela pogajanja zaradi njega obnovitve, je družba stavila razne pogoje, ki naj jej omogočijo, da razvije večjo delavnost, a naletela je na odpor. Velika podjetja bi najraje vse sama požrla. Praški sindikant, v katerem je združenih šest največjih podjetij, se zoperstavlja zahtevam kranjske obrtne družbe, vsled katerih zahtev bi družba mogla svoja podjetja razširiti in bi bilo torej več zaslužka v deželi. Zahteve kranjske industrijalne družbe in zahteve firme Albert Hahn v Boguminu so jedina ovira, da se kartel še ni obnovil, dočim se je praški sindikant z ogrskim podjetjem v Rima Muranyi že sporazumel. Sedaj še tečejo pogajanja s kranjsko obrtno družbo, vendar razširja o njih praški sindikat jako pesimistične vesti ter namigava, da pride do boja s kranjsko obrtno družbo. „Deutsche Wochenschrift“ poroča, da praški sindikat na kranjsko obrtno družbo spadajoče produkcijske kvote na noben način noče zvišati, nego da hoče družbo podpirati pri eksportu čez Trst, ali pa celo podjetje kupiti, v katerem slučaju pa se savska tovarna ne razširi, kakor projektira družba, in se tudi opusti uporaba Radovne. Če družba ne sprejme ne jedne ne druge alternative, potem začno kartelirana podjetja proti njej konkurenčni boj. „Deutsche Wochenschrift“ je mnenja, da se obrtna družba ne spusti v boj, ker ga dlje časa ne bi mogla prenašati, in da bode torej pred praškim sindikatom morala kapitulirati. To postopanje praškega sindikata je na veliko škodo kranjski industriji. Če se družbi v slučaju obnovitve kartela ne prizna večja produkcijska kvota, pač ne bo mogla svoje tovarne razširiti, kakor je v interesu prebivalstva in dežele železi, če pa proda svojo tovarno praškemu sindikatu, potem se je bati, da se produkcija na Savi reducira ali celo popolnoma ustavi, kar bi bilo velikanska škoda za celo deželo, zlasti pa za Gorenjsko. Glasom „Deutsche Wochenschrift“ se cela zadeva odloči še do dne 30. t. m.

Varujte svoje prijatelje.

Prepogosto čujem po kmetih pritožbe zoper razne neljube goste na polju, na vrtu, v gozdu, v vinogradu: poljske miši, gosenice, hrošče, ušice in dr. Dokazuje se ogromna škoda, ki jo napravljajo, in svetuje se cela vrsta sredstev k pokončevanju.

Toda vsak razumen gospodar mi da prav, ako trdim, da teh škodljivcev nikdar ne zatremo z umetnimi sredstvi, ampak prepustimo to prirodi, le ona sama nas oprosti teh škodljivcev.

„Varujte živali in ptice“!

V dokaz temu, evo par zgledov iz sosedne Rusije o varstvu ptic.

Podnebje južnozapadne Rusije je po večini enako onemu v Avstriji in tudi živalstvo je zelo enoisto. Pa zakaj se pri nas ne nahaja toliko živali, kakor na Ruskem? Odgovor je lahek: „ker je uničujemo in preganjamo“!

Kdor je imel priložnost bivati na Ruskem, gotovo je vsakega pozornost obrnilo velikansko gnezdo na poslopji ruskega gospodarja — gnezdo štoklje, čaplje. Tega ptica ima ruski gospodar za svojega čislanelega gosta, z ničemur mu ne škoduje, tako da je čaplja pri njem tako domača, da hodi po dvorišču med drugo perutnino. Škodovati ptici, bi imela vsa družina za velik greh, zakaj prepričana je o njeni veliki koristi. Spomladi po povrnitvi iz toplega juga poišče čaplja svoj stari stan — gnezdo, kjer je imela lani mladiče — in skrbi za nov zarod; to se ponavlja dolgo vrsto let, dokler se dotično poslopje kako ne spremeni in ne zadene čaplje skupna usoda — smrt. In v tem slučaju podeduje gnezdo druga. Družina težko pričakuje čaplje z juga, pozdravlja jo z ljubeznjivimi besedami, podaja nji na dvorišče hrane, pri čemur jo ogleduje, je-li v resnici njihova čaplja, kateri so na jesen privezali rudeč trakec, v dokaz, se-li vrne nazaj.

Zanimivo je življenje te ptice, kako skrbi za svoje mlade. Zgodaj zjutraj do pozne noči leta po polju in travnikih, išče, kje kak gospodar dela na polju in kje bi našla največ ličink in golazni — in da taka ptica potrebuje precej, da napolni želodec, ni treba posebej omenjati. Par korakov za oračem stopa po brazdi cela tropa čapelj in drugih ptic, in gorje ogercu ali miški, katero plug izorje, bistremu ptičjemu vidu nič ne uide.

Zanimivo je opazovati čapljo po letu, kadar se žanje žito; v tem času izpeljava čaplja svoje mlade, 2 do 4 iz vsakega gnezda. V tropah priletavajo na polje, vedoč, da dobijo tu dosti za pod kljun. In da bi njim izpod kose ali srpa pač nič ne ušlo, približajo se tako blizu, da jih je moči z roko prijati; kakor hitro se pokaže na pr. miš, žaba, gaščERICA, hop! jo že ima v dolgem kljunu. To se godi celi dan, dokler so delavci na polju; kakor hitro pa le ti odidejo, leti tudi čaplja domu, zadovoljna z dnevnim dobičkom.

Naj omenim nekoliko še o drugem živalstvu. Na Ruskem je v resnici mnogo ptic in živali, roparskih in koristnih in to zato, ker se ropne preganjajo malo, koristne čisto nič. Lisica, jež, krt, vidra, orel, kanja, vrane se prištevajo med škodljive živali. Vprašajte pa ruskega kmeta, ali lisica davi vedno le domačo kuretnino? Odgovori vam, da se lisica po leti hrani z mišmi in da se najlažje dobi lisica tam, kjer je največ poljskih miši; tam se lisice shajajo, tam jih po noči pričakujte!

Isto velja o vpijatih pticah; če ta ali oni škodljivec zaduši kakega mladega zajca ali jerebico, za to se na Ruskem ne brigajo. — Koristnih ptic, slavcev, škrjančkov in podobnih, pa ni pri nas nikjer toliko, kot na Ruskem. Ni ga vrta in gaja, da bi ne bilo slišati meseca majnika velikih slavčjih koncertov cele noči in po dnevu žvrgolenja najraznejših krilatcev. In kako taka množina ptic uniči vsako golazen, dokazuje na pr. sledeči slučaj.

Na obširnem gospodarstvu je vrtnar, kateri oskrbuje okrog 60 desjatin vrtov in sadovnjakov, v pomoč ima samo dva pomagača. Ko ga pri obisku vprašam, kako more s tako malo pomočjo izhajati v tako razsežnem prostoru, mi odvrne z nasmehom: „Ako bi služil kje v Avstriji in imel v oskrbi tako velikanske vrtove, si niti predstavljati ne morem, koliko bi moral imeti pomočnikov za obiranje gosenic in prstenčarjev, tukaj pa sem s tem delom gotov v par dneh; to delo oskrbujejo največ ptice“. Za obiranje gosenic se na Ruskem malo kdo poprime, pa vender o takih škodah po gosenicah, kakor pri nas, ni čuti. In vzrok temu? Gotovo le „varstvo ptic in živalstva“.

Ruski gospodar ima do ptice nekako spoštovanje in žaliti jo, bi imel priprosti ruski muhik za greh! Najboljši dokaz tega spoštovanja je „praznik ptic in živalstva“, ki ga imajo vsako leto v staroslavni Moskvi in h kateremu prihajajo nebrojni prodajalci in kupci ptic. Vsak nakupi ptic po možnosti, bogatini jih nakupijo velike množine — pa ne zato, da bi jih vzeli domov, ampak da bi jim dali prostost; izpuščajo jih koj na mestu iz kletke, opominjajoč, naj se v drugo ne dajo več ujeti! — In podobnih zgledov o varstvu ptic na Ruskem je mnogo.

In pri nas?

Vpijate ptice in živali se zatirajo vseobčno, tudi postava to dovoljuje, in to samo zato, ker uničujejo divje zajce, jerebice, divje peteline, fazane in dr. za gospodo važno zver; — a dovoljujem si vprašati:

„Ali mar vrana in kragulj živita samo o jerebicah in zajcih“? Vsak gospodar mi odkimava — in ako bi nam zveri pojedle tudi vse jerebice in zajce, ne bode to kmeta toliko bolelo, kakor če mu miši uničijo celo letino!

Zato svetujem slovenskim kmetovalcem: „Ne izmišljajte si preveč umetnih sredstev za pokončevanje raznih škodljivcev, zakaj le malo pomagajo; pustite to prirodi, ona najbolje za nas poskrbi, pa le v slučaju, ako jo tudi vi podpirate, t. j. ako varujete ptice in živali sploh, v prvi vrsti pa koristne.

Kmetijske raznoterosti.

Vlačljivost vina. Še ni dolgo, kar so mi postregli gostoljubni Slovenci v neki vasi z vinom, ki je bilo podobno olju, to se pravi, da se je vleklo kakor olje. Če tako vino